

Министерство Республики Саха (Якутия)
МКУ «Муниципальный орган управления образования» МР «Сунтарский улус (район)»
МБОУ «Эльгайская средняя общеобразовательная школа имени П.Х. Староватова»

Саха тылыгар 6 кылааска үлэ программа

Нэд. – 3 ч., сылга – 105 ч.

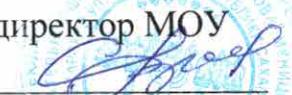
Үөрэнэр кинигэлэрбит: И.П. Винокуров, Г.И. Гурьев, М.М. Попова, Г.Г. Торотоев «Саха тыла» 6-с кылаас, Дьокуускай, Бичик, 2016 с.; Н.Н. Неустроев, Е.К. Васильев, С.С. Семенова «Саха тыла» 6-с кылаас, Дьокуускай, Бичик, 2015 с.

Рассмотрено:
на заседании МО
рук. Петрова М.А.

от « » 20 г.

Согласовано:
заместитель директора

(Винокурова С.С.)
от 08 августа 2016 г.

Утверждаю:
директор МОУ

(Игнатьева С.В.)
от «/» 2016

Бынгаарлы суурек

Саха Республикатыгар орто оскуолаңа саха тылын үөрэтии государственнаий суюлталаах икки докумуонга олоңуар:

1. 1992 с. муус устар 4 күнүгөр ылыштырылган Саха Республикатын Конституциятын 46-с ыстаратыатыгар «Саха Республикатын государственнаий тылынан саха тыла буолар» дин суруллубута. Ол аата, саха тыла үөрэххэ, үлэбэхамнаска, дыала-докумуон толоруутугар, уопастыбаннай олох бары эйгэтигэр толору туттуллар бырааптаах тыл буолар.
2. СР Правительствота 1991 с. ыам ыйын 23 күнүгөр «Саха Республикатын национальной оскуолаларын сандардан сайыннары концепциятын» бигергэппитэ. Концепция обо кыра сааһыттан орто оскуоланы бүтэриэр дэри төрөөбүт тылынан иитиллэр, үөрэнэр конституциянан көрүллүбүт демократической быраабын олохко киллэрэр биринсиби тутуһар.

Обо төрөөбүт тыла үөрэбү-билини кэнэбистик ылышнаар, ийэ толкуйа тобуллар, майгыта-сигилитэ олохсуйар, айар-тутар дьоңура сайдар.

Саха тыла – саха оскуолатыгар үөрэх тыла, билии-көрүү төрдө буолар. Үөрэнээччи ситимнээн сандарар үөрүйэбэ, ырытар-толкуйдуур, онгорон көрөр дьоңура мантай тыл уруогар олохсуйар.

Бу үлэ программа 2012 с. тахсыбыт «Саха тыла 5-9 ылаас. Сахалыы оскуола программа» дин үөрэх программатыгар олоңуран оноһуунна.

Үөрэнээччиң сүрүн ирдэ бил:

- Үөрэнээччи үлэбэхамнаска, дыала-куолуга, уопастыбаннай олохко төрөөбүт тылынан хомоҗойдук сандарар, санаатын сааһылаан этэр, суруйар.
- Саха тылын үөрэбин, тыл култууратын туһунан өйдөбүлү ылар, литературный тыл нуорматын билэр, төрөөбүт тылын барда баайын сяналыыр, сатаан туһанар.
- Ийэ тылын баайынан, кэрэтинэн киэн туттар, төрөөбүт тыла сайдарын туһугар тургууланаар, кэлэр көлүөнэбээ тиэрдэр иэстээбин өйдүүр.

Билинги үөрэх этэринэн тылы билии 2 таһымнаах:

1. Литературный тыл нуорматын баылааын, ол аата, тыл фонетический, лексический, грамматический сокуоннарын билии.
2. Тыл култууратын ирдэбилин, истилииистикэни билии.

Саха тылын оскуолаңа үөрэтии 2 хайысханы тутуһар:

1. Саха тылын үөрэбин туһунан сидобүлү, литературный тыл нуормаларын билии.
2. Тыл култууратын истилииистикэ ирдэбилигэр тириэрдэн, ситимнээн сандарар үөрүйэбэ сайыннары.

Сыл түмүгүнэн үөрэнээччи сатабыла:

- санга чаастарын арааын билихтээх, араара үөрэнихтээх.

- сана чаас бары көрүннэригэр морфологической ырытыны оноруохтаах.
- тылы састаабынан араарыахтаах.
- дыала докумуонун толорору билиэхтээх.

Саха тылыгар 6 кылааска 105 чаас көрүллэр.

Морфология.

Сана чааын туунан өйдөбүлү диринэтий. Тыллары сурун бэлиэлэринэн (грамматической халыптарынан) болохтооун. Морфологический бэлиэ өйдөбүлэ. Сана чааын бөлөбө. Ааттар(аат тыл, ахсаан аат, солбуйар аат, дабааын аат). Туохтуурдар (тус туохтуур, сывыат туохтуур, аат туохтуур).

Аат тыл. Аат тыл өйдөбүлэ. Ким уонна туох дийн ыйытылары саха уонна нуучча тылларыгар туттуу уратылара. Аат тыллары суолталарынан уонна грамматической халыптарынан бөлөхтөөһүн, аналларын бываары. Предмети уонна өйдөбүлү бэлиэтиир аат тыллар. Анал аат арааья. Төрүт уонна киирий аат тыллар. Нуучча тылыттан киирбит аат тылы сангарын уонна суруйуу уратылара. Аат тыл уоскээчинэ. Паараласпыт аат тыллар. Аат тыл уларыйыты. Аат тыл ахсаана. Саха тылыгар аат тыл элбэх ахсаанын ураты түбэлтэлэр. Тардылаах аат тыл. Аат тыл падектаныты.

Солбуйар аат. Солбуйар аат өйдөбүлэ. Солбуйар ааттары суолталарынан бөлөхтөөһүн, аналларын бываары. Солбуйар аат арааья. Солбуйар аат уларыйыты.

Ахсаан аат. Ахсаан аат өйдөбүлэ. Ахсаан ааттары суолталарынан бөлөхтөөһүн, аналларын бываары. Ахсаан аат арааын үескэтий. Ахсаан аат уларыйыты.

Дабааын аат. Дабааын аат өйдөбүлэ. Дабааын ааттары суолталарынан, халыптарынан бөлөхтөөһүн, аналларын бываары. Дабааын аат арааья. Дабааын ааты үескэтий. Дабааын аат уларыйыты.

Тылы сайыннары. Сана чаастарынан Саха сирин айылбатын араас көстүүтүн уонна култууратын эгэлгэ көрүнүн бэлиэтиир, саха төрүт дьарыгар туттуулар тыл бөлөбүн тыл кэkkэтигэр тирэбирэн ситэрэр. ааттыыр, суолтатыгар соп түбэйиннэрэн тыл ситимэ уонна этий толкуйдуур. Бэриллибит тыл олобуттан сана чаастарынан тылы үескэтэр араас сывыарыны тууванан, сахалын тыл эгэлгэтин үескэтэргэ эрчиллэр.

Суруйуу. Тыл олобор тылы үескэтэр уонна уларытар сывыары эбилиннэбинэ, таба суруйууга тахсар уустук тубэлтэлэри болбайуу. Уустук туттулаах уонна сана үөрэппит тылларын таба суруйарга эрчиллэр.

Бываары. Сахалын тыл састаабын, үескүүр уонна уларыйар уратытын, сана чаастарын араастарын тууванан бэйэтин тылынан бываарар.

Тэннээчин. Сана чаастарынан бэриллибит тыллары үескүүр сывыарыларынан, грамматической халыптарынан тэннээн наардыыр. Тыл бөлөбөр бэриллибит тыллары суолталарынан тэннээн сана чааын наардыыр.

Ырыты. Тылы ырытар халыбы туутыа, тылы састаабынан ырытар (тыл олобо, тылы уларытар, тылы үескэтэр сывыарыны дийн бываарар).

Түмүктээчин. Араас тылы грамматической халыптарынан ханык сана чаацаа буоларын бывааран түмүктүүр.

Бөлөхтөөһүн. Араас тылы суолталарынан, грамматической халыптарынан, сана чаастарынан бөлөхтүүр.

Ханыллатан ситэрий. Ыйытын халыбыгар, тылы үөскэтэр уонна уларытар сыйырьылар халыптарыгар сөп түбэйннэрэн, ханыллатан тыл араавын үөскэтэр уонна тылы уларытар.

Киэпкэ киллэрий. Тылы саастаынан киэпкэ киллэрэн көрдөрөр (тыл олбун, тылы уларытар уонна үөскэтэр сыйырьыларын арааран анал бэлиэнэн көрдөрөр).

Эбии матырыаалы туяны. Тыл киы олбор суолтатын туунан библиотекаттан,интернет-ресурсалартан эбии информациины булан аабар. Саха тылын бываарылаах тылдытыгтан, синоним уонна антоним тылдыгтарыгтан уерэтиллэр сана чаастарыгар, лексический тиэмэбэ сөп түбэйннэринэн сана билбэт тылларын булар, суолталарын бываарсар. Сахалын араас айымнылары аабан, сана тыллары билэн, тылын саппаавын байттар.

Албады булуу уонна көннөрүү. Тыл литературнай нуормата кэйиллэн, тыл грамматической халыбыгар тахсыбыт албады булар, септеех халыбынан солбуйар.

Үөрэх сатабылларын сайыннарын түмүгэ

Бэйэнни салайынар –дъаһанар сатабыл.

Тылын сайыннаар сяалы-соругу таба туроурунар,сатаан бывааныыр ,туох-ханнык түмүккэ кэлиэхтээжин быһа холоон билэр.

Тылы сэрэйэр дьоҕуру сайыннары.Бэйэтин сааһыгар сөп түбэхэр тиэкини тылынан да суругунан да тантар буолухтаах.

Тылын сайыннаар баҕаны үөскэтий.

Хонтуруолланы

Билэр-көрөр сатабыл. Сүрүн үөрэнэр сатабыл.

Үлэ сяалын-соругун таба туроуруу.

Билиини-көрүүнү кэнэтэр араас матырыаалы туһаныы.

Билиини сааһылааһын.

Тобулук ейү сайыннаар үөрүйэхтэр.Саха тылын лингвистической матырыаалыгар тирэбирэн ,өй үлэтин араас дъайыларын кэбэхэстик толорор:тэннээхин,ырытыы,холбооһун,түмүктээхин,ханыллатан сааһылааһын,майгыннатыы,сааһылаан ситимнээхин.

Рефлексия.

Бэлиини-символы туһанар үөрүйэхтэр.

Бодоруһар сатабыл.

Бииргэ үлэлиир үөрүйэх-пааранан,бөлөбүнэн,хамаанданан.

Кэпсэтэр үөрүйэх.

Кэпсэтии сиэрин тутуһар үөрүйэх..

Төрөөбүт тылы үөрэтий предметин ис хоһооно

Төрөөбүт тылы үөрэтий предметин ис хоһоонугар манык сүрүн научнай хайысхалар киирэллэр:

1.Бодоруһүү култуурата.

2.Сана көрүнэ:истии,санарыы,ааҕыы,суруйуу.

- 3.Тыл үөрэбин тутаах салааларын туһунан уопсай өйдөбүлэ:фонетика,лексика,морфология,синтаксис
- 4.Сурук-бичик култуурата:таба суруйуу уонна сурук бэлиэтэ.
- 5.Ситимнээх сананы сайыннары-тиэкис туһунан сүрүн өйдөбүл.

Саха тылыгар 6 кылаас календарной тематической былаана

Саха тыла 6 кылаас : Неустроев Н.Н., Васильев Е.К., Семенова С.С Бичик,2015.

Саха тыла 6 кылаас: И.П.Винокуров,Г.И.Гурьев,М.М.Попова,Г.Г.Торотоев.Бичик,2016.(практикум)

№	Кунэ-дьыла	Ыытыл-быт күнэ	Уруок темата	Дьиэбэ улэ	Бэлиэтээйн
1	7.09.16		Өйтөн суруйуу «Мин сайыным»	ситэрий	
2	8.09.16		Хатылааын (5кылааска үөрэппити)		
3	9.09.16		Төрөөбүт тыл сүолтата	9эрч практик	
4	14.09.16		Ситимнээх санга.Сана тиибэ.	11эрч практик	
5	15.09.16		Хатылааын (этии тутулун, тибин)	Эрч.6,7	
6	16.09.16		Доржоон үөрэбэ	14 эрч практик	
7	21.09.16	21.09.16	Фонетика хатылааын	Тылы ырытыны	
8	22.09.16	22.09.16	Диктант «Сүүтүк»		
9	23.09.16		Тыл олобо уонна сыйыарыыта	Эрч.16, тыллар сыйыарыыларын булуу	
10	28.09.16		Тыл олобо уонна сыйыарыыта	18 эрч практик	
11	29.09.16		Лиэксикэ өйдөбүлэ	Хатылааын	

12	30.09.16		Синоним, антоним, омоним өйдөбүллэрэ	Холобур булуу	
13	5.10.16		Синоним ,антоним ,омоним сүолталарын өйдөөн таба түханы.	22 эрч,24 эрч,25эрч,28 эрч практик	
14	6.10.16		Хатылааһын	Эрч,практик	
15	7.10.16		Түөлбэ, идэ тыллара.	Эрч. 19.43 эрч практик	
16	12.10.16		Тылдыты туттуу. Эрчиллиилэргэ үлэ		
17	13.10.16		Сомоҕо домох	Холобур булуу	
18	14.10.16		Сомоҕо домоҕу таба түханы,сүолтатын бынаары.	61 эрч,65 эрч 71эрч практик	
19	19.10.16		Кирии, эргэрбит, сана тыл	Эрч.25	
20	20.10.16		Хатылааһын		
21	21.10.16		Ситимнээх саңаны сайыннары. Хартыынанан үлэ	Тексинэн үлэ 13 стр	
22	26.10.16		Ыстатыйа	63 эрч	
23	27.10.16		Хонтуруулунай диктант «Суор»		
24	28.10.16		Морфология ейдебулэ.Сана чаана.	Хатылааһын 68,69 эрч.	
26	9.11.16		Синтэксис	32 эрч практикум	
27	10.11.16		Аат тыл сүолтата	Эрч 38.74 эрч практик	
28	11.11.16		Аат тыл уескээйинэ	Эрч. 45	
29	16.11.16		Аат тыл үөскүүр нымата	92эрч,98 эрч,104 эрч	

30	17.11.16		Анал ааты таба суройуу	80 эрч практик	
31	18.11.16		Аат тыл морфологической бэлиэтэ	89 эрч практик	
32	23.11.16		Тиэкис судургу былаана	30 эрч практикум	
33	24.11.16		Хонтуруолунай диктант «Валя Котик»		
34	25.11.16		Тылдьытынан үлэ	5 сомо50 домо5у булуу	
35	30.11.16		Аат тыл ахсаана	Эрч. 57,82 эрч практик	
36	1.12.16		Аат тыл ахсаанын таба туһаны	111 эрч практик	
37	2.12.16		Сорудахтаах суругунан үлэ		
38	7.12.16		Текст тиибэ	Хатылааын	
39	8.12.16		Текст уустук былаана	40 эрч практик	
40	9.12.16		Аат тыл падежтаныыта	Эрч 60, тылы падежтарынан ырытыы	
41	14.12.16		Аат тыл падежтаныыта	132 эрч практик	
42	15.12.16		Аат тылы хатылыыр сорудахтаах диктант «Хорсун пионер»		
43	16.12.16		Тардылаах аат тыл өйдөбүлэ.	Эрч.48	
44	21.12.16		Тардылаах аат тылы хатылааын. Уустук тардыы ситимэ.	Эрч.79 .146 эрч практик	
45	22.12.16		Тардылаах аат ахсаана. Аат тылы таба суройуу	103 эрч практик	
46	23.12.16		Хонтуруолунай диктант « Буурбаба»	Эрч84	

47	11.01.17		Аат тылы сана чааынан ырытыы. Аат тылы хатылааын	Эрч 91	
49	12.01.17		Аат тылы састаабынан ырытыы	149 эрч практик	
50	13.01.17		Хаартысканан кэпсээн суруйуу	Ситэрий 153 эрч практик	
51	18.01.17		Дабааын аат суолтата, арааа	Эрч.95	
52	19.01.17		Дабааын аат уескуур нымата	Эрч.168	
53	20.01.17		Сээргээйин текст ейдебулэ, тутула, арааа	44 эрч практик	
54	25.01.17		Сээргээйин тексты суруйуу	46 эрч практикум	
55	26.01.17		Аахпыттан суруйуу «Учуутал»		
56	27.01.17		Дабааын ааты санаарар санаба туттуу	Эрч 104	
57	1.02.17		Дабааын ааты санаарар санаба туттуу	188 эрч практик	
58	2.02.17		Ойуулааын ейдебулэ, тутула, арааа.	Эрч.74	
59	3.02.17		Ойуулааын	75 эрч практик	
60	8.02.17		Хонтуруолунай диктант «Барабыайдар»		
61	9.02.17		Дацааын аат ураты халыыптара	174 эрч,175 эрч практик	
62	10.02.17		Дабааын ааты сана чааын бывыбытынан ырытыы	Бэриллибит тылы ырытыы	
63	15.02.17		Дабааын ааты таба суруйуу.Кирии дацааын	194 эрч,195 практик	
64	16.02.17		Дабааын ааты хатылааын	Эрч 109.205.206 эрч практик	

65	17.02.17		Айылбаны ойуулааын	Тиэксинэн үлэ	
67	22.02.17		Хонтуруолунай үлэ. Ойуулааыннаах өйтөн суройгуу «Сахам сирин сандал сааха»		
68	24.02.17		Ахсаан аат суолтата, морфологический бэлиэтэ	Эрч 117,118	
69	1.03.17		Дьиэни-үоту ойуулааын	138 эрч.148 эрч практ	
70	2.03.17		Ахсаан аат арааы	Ахсаан аат арааыгар холобурдарты булуу	
71	3.03.17		Элбэх хомуур суолтатын биэрэр нымма арааха	114 эрч,120 эрч практ	
72	9.03.17		Ахсаан ааты таба суройгуу уонна сөпкө туттуу	220 эрч практик	
73	10.03.17		Сорудахтаах диктант «Финвал»		
74	15.03.17		Ахсаан ааты санаа чаяын быйытынан ырытты		
75	16.03.17		Ахсаан аакка тумук уруок	Эрч 130	
76	17.03.17		Хамсыыр харамайы ойуулааын	122 эрч ситэрий практ	
77	22.03.17		Солбуйар аат суолтата, морфологический бэлиэтэ	Эрч 134	
78	23.03.17		Солбуйар аат араастара	хатылааын	
79	24.03.17		Солбуйар ааты санаарар санаба туттуу	Эрч 142	
80	5.04.17		Хонтуруолунай диктант «Бастакы киинэ»		
81	6.04.17		Судургү лыяала кумаабытын суройга уерэний	Справка, заявление	

82	7.04.17		Атын солбуйар ааты сепке туттуу	Эрч 147.245 эрч практикум	
83	12.04.17		Солбуйар ааты санаар сана чааын быйыытынан ырытыы	Хатылааын.258 эрч практикум.	
84	13.04.17		Атын солбуйар ааты сепке туттуу	Эрч.152.253эрч	
85	14.04.17		Тойоннооыун текст ейдебулэ, тутула	Хатылааын	
88	19.04.17		Тойоннооыун тексткэ түмүк	Хартынанан улэ,162 эрч стр88	
89	20.04.17		Тиэсис, дакаастабыл, түмүк	177 эрч практ	
90	21.04.17		Сорудахтаах хонтуруулунай диктант «Тайбаңа»		
91	26.04.17		Тойоннооыннаах тиэкини оноруу	198 эрч практ	
92	27.04.17		Санаар сана истиилин түүнан ейдебул	Хатылааын	
93	28.04.17		Тиэкискэ былаан арааха.	Тиэкиниинэн үлэ	
94	3.05.17		Кэлсэтии истиилин өйдөбүлэ, ураты бэлиэтэ	Эрч 188	
95	4.05.17		Дыяала тылын истиилэ	Автобиография	
96	5.05.17		Наука истиилин өйдөбүлэ, тыла-өхө		
97	10.05.17		Наука истиилин көрүнгэ	Хатылааын	
98	11.05.17		Араас тииптээх тиэкини оноруу	255 эрч	
99	12.05.17		Таба суройуу быраабылатын хатылааын (1-4 быраабылалар)	Бырааб-р 1.2, 3 хатылааын	
100	17.05.17		Таба суройуу быраабылатын хатылааын (5-6 быраабылалар)	Эрч 165	

101	18.05.17	Аахпыйтан суройтуу «Үс хатын»
102	19.05.17	Сыллаабы хатылааын
103	24.05.17	Сыллаабы хатылааын
104	25.05.17	Сыллаабы хатылааын
105	26.05.17	Сыллаабы хатылааын